

Folklore in Bannang Sareng Wedding Ceremonies: Unity, Universality, and Functional Replacement in Modern Muslim Societies

คติชนในพิธีสมรสของชาวนับนังสาเรง : เอกภาพ ความเป็นสากลและการทดแทน

เจิงหน้าที่ของสังคมมุสลิมสมัยใหม่

Warid Charoenrad

วาริด เจริญราษฎร์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University, Thailand

Corresponding author

e-mail: warid.c@dru.ac.th

Received 13-11-2024

Revised 07-01-2025

Accepted 15-01-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.4178.

How to Cite:

Charoenrad, W. (2025). Folklore in Bannang Sareng Wedding Ceremonies: Unity, Universality, and Functional Replacement in Modern Muslim Societies. *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(1), E4178 (1-16).

Keywords: folklore, wedding ceremonies, structural and functional concept, modern Muslim societies

คำสำคัญ: คติชน, พิธีสมรส, แนวคิดโครงสร้างหน้าที่, สังคมมุสลิมสมัยใหม่

Abstract

Background and Objectives: Bannang Sareng is a community where there is intense interaction between traditional local cultural ideas and Islamic principles. This characteristic appears clearly in the folklore of wedding rituals. This folklore plays a part in maintaining local society with a complex structure of duties. However, there is still a lack of analytical study of the connection between folklore and social structural systems. The purpose of this research is to analyze the functional structure system, including functional unity, functional internationalism and the functional replacement of folklore in the Muslim wedding ceremony of the Bannang Sareng community, Yala Province. To present a model for using folklore information to maintain local society, and is a record of important folklore information of the Bannang Sareng people as cultural heritage.

Methods: This research employed a qualitative methodology by collecting data from fieldwork at 4 wedding ceremonies between January and April 2024, using participant observation, interview, group discussion, and also related documentary data. The researcher analyzed the data obtained from the data collection according to the objectives and scope of the research using descriptive analysis methods. Then the researcher checked the completeness of the analysis results to see whether the research questions are clearly and purposively answered or not to collect additional information for detailed and in-depth data analysis. All data were then analyzed according to the research objectives using the functional structure concept.

Results: The research result indicated that the folklore expressed through Bannang Sareng wedding ceremonies has reflected the functional unity from three types of integrated relations: 1) power relation; 2) kinship relation; and 3) public resource use relation. In the aspect of the functional universality of social system, the research found that their wedding ceremonies have expressed 2 types: 1) explicit function, including people assembling for labour and brainstorming, brides and grooms' identities announcement and affirmation, raising funds for wedding hosts, identifying brides and grooms' principles and guidelines, creating blessing and auspicious atmosphere, making recreation; 2) hidden function has been including making peaceful atmosphere, dissolving conflict, showing one's competencies and pride in local arts. In the aspect of the functional replacement of social system, there are two types including, 1) the functional replacement throughout the concept of modern Muslim societies, and 2) the functional replacement to fit in modern life. The research result reflected the role of folklore in the structural system of the Bannang Sareng community which can be seen as the modern Muslim society.

Application of this study: This research result shows that the functional and structural role of folklore in wedding ceremonies to modern Muslim societies is a significant way to analyze and apply the Folkloristics idea to peacefully preserve cultural identity in a diverse society. In addition, this research result is recording the important folklore data of Bannang Sareng people for cultural heritage.

Conclusions: The analysis of folklore in the Muslim wedding ceremony of the Bannang Sareng community, which is a modern Muslim social system, using the structural and functional concept, found that the Bannang Sareng community is a social system consisting of folklore about wedding ceremonies as a minor component. These folktales are related to various things, including the power relationship between Allah and humans, the kinship relations among community members and the usage of public resources. These have created a functional unity that maintains the stability of the modern Muslim social system. The study's result also found that the folklore in the wedding ceremony of the Bannang Sareng people is has a functional universality. These appeared as both explicit and hidden duties. In addition, it was found that there have been functional replacements according to the concept of modern Muslim social system and functional replacements to be consistent with the current way of life. Due to the latter, it may cause the extinction of some folklore. Finally, the results of this study can be extended for practical use, especially in modern Muslim societies.

บทคัดย่อ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์: บ้านนังสาเรงเป็นชุมชนที่มีการปฏิสังสรรค์กันระหว่างแนวคิดตามวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกับแนวคิดตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างเข้มข้น ลักษณะดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในคติชนที่เป็นพิธีกรรมในประเพณีสมรส โดยคติชนเหล่านี้มีส่วนธำรงสังคมท้องถิ่นด้วยโครงสร้างหน้าที่อันสลับซับซ้อน แต่ยังคงขาดการศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างคติชนกับระบบโครงสร้างทางสังคม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระบบโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เอกภาพเชิงหน้าที่ ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ และการทดแทนเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสชาวมุสลิมชุมชนบ้านนังสาเรง จังหวัดยะลา เพื่อนำเสนอต้นแบบในการใช้ข้อมูลคติชนเพื่อธำรงสังคมท้องถิ่น และเป็นกระบวนการที่ข้อมูลคติชนที่สำคัญของชาบบ้านนังสาเรงไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพิธีสมรส 4 พิธีระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2567 ด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการวิเคราะห์ว่าตอบคำถามวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ชัดเจนหรือไม่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลให้ละเอียด ลึกซึ้ง และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยกรอบแนวคิดโครงสร้างหน้าที่

ผลการศึกษา: ผลการวิจัยพบว่าคติชนในพิธีสมรสของชาบบ้านนังสาเรงมีเอกภาพเชิงหน้าที่จากระดับความสัมพันธ์ในการบูรณาการ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 2) ความสัมพันธ์แบบเครือข่าย และ 3) ความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม ผลการวิเคราะห์ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ พบว่าคติชนในพิธีสมรสมีความเป็นสากลเชิงหน้าที่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) หน้าที่ชัดเจน จำแนกเป็น การรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงานและระดมความคิด การแจ้งและยืนยันสถานะภาพของคู่บ่าวสาว การระดมทุนช่วยเหลือเจ้าภาพ การกำหนดพฤติกรรมของคู่บ่าวสาว การสร้างความเป็นสิริมงคล การสร้างความบันเทิงใจ และ 2) หน้าที่แอบแฝง จำแนกเป็น การสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคี การสลายความขัดแย้ง การแสดงความสามารถและความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ส่วนผลการวิเคราะห์การทดแทนเชิงหน้าที่ ปรากฏการทดแทน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การทดแทนเชิงหน้าที่ตามแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ และ 2) การทดแทนเชิงหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ผลการวิจัยสะท้อนบทบาทหน้าที่ของคติชนในระบบโครงสร้างชุมชนบ้านนังสาเรงซึ่งเป็นสังคมมุสลิมสมัยใหม่

การประยุกต์ใช้: ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นบทบาทเชิงโครงสร้างหน้าที่ของคติชนในพิธีมงคลสมรสต่อระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้คุณลักษณะของคติชนเพื่อธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมที่มีความแตกต่างอย่างสันติ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังเป็นการบันทึกข้อมูลคติชนที่สำคัญของชาบบ้านนังสาเรงไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

บทสรุป: การวิเคราะห์คติชนในพิธีสมรสชาวมุสลิมชุมชนบ้านนังสาเรงซึ่งเป็นระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่โดยใช้แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ พบว่าชุมชนบ้านนังสาเรงเป็นระบบสังคมซึ่งประกอบด้วยคติชนในพิธีสมรสเป็นส่วนประกอบย่อย ๆ คติชนเหล่านี้ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอัลลอฮ์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายของสมาชิกในชุมชน และความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน จนเกิดเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ซึ่งธำรงระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่เอาไว้อย่างมีเสถียรภาพ ผลการศึกษายังพบว่าคติชนในพิธีสมรสของชาบบ้านนังสาเรงมีความเป็นสากลเชิงหน้าที่ หน้าที่เหล่านี้ปรากฏทั้งหน้าที่ชัดเจนและหน้าที่แอบแฝง นอกจากนี้ยังพบการทดแทนเชิงหน้าที่ตามแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ และการทดแทนเชิงหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งการทดแทนเชิงหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันนั้นอาจทำให้คติชนบางประเภทสูญหายไป ผลการศึกษานี้สามารถนำไปขยายผลใช้ประโยชน์ได้จริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมมุสลิมสมัยใหม่

บทนำ (Introduction)

คติชน หรือ Folklore เป็นศัพท์ทางวิชาการที่ William John Thomas (1803 -1885) บัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1846 มีความหมายในยุคเริ่มแรกสื่อถึง “ความรู้ของปวงชน” ซึ่งเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบท หรือชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ต่อมาการศึกษาคติชนมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนขยายขอบเขตเป็น ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และมีเอกลักษณ์ร่วมกันอย่างน้อย 1 อย่าง ข้อมูลนี้เกิดขึ้นเป็นเวลานานมีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาด้วยวิธีการทางมุขปาฐะ เช่น นิทาน บทเพลง ประเพณี พิธีกรรม ปริศนาคำทาย ศิลปะ หัตถกรรม การละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น (Charoenrad, 2019 : 12) ดังนั้นชุมชนต่าง ๆ ที่มีความเก่าแก่ มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และมีเอกลักษณ์ร่วมกันย่อมมีคติชนประจำชุมชนซึ่งสืบทอดต่อมาในลักษณะของมุขปาฐะ การศึกษาคติชนจึงแสดงให้เห็นถึงโครงสร้าง

ระบบความคิด อัตลักษณ์ ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มที่ได้รับการยอมรับและสืบทอดต่อ ๆ กันมา ทำให้เข้าใจกลุ่มชนนั้น ๆ และเห็นพลวัตของวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ตามปัจจัยและบริบทต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง

บันนังสาเรงเป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่ของจังหวัดยะลา จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบว่า ได้แก่อำเภอเก่าของชาวบ้านและนิทานท้องถิ่น พบว่าชุมชนแห่งนี้มีชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลานานนับร้อยปี แต่เดิมบันนังสาเรงเป็นชุมชนขนาดเล็กตั้งอยู่บริเวณที่ราบหมู่บ้านกะตูปะ เป็นที่ราบต่อจากแนวภูเขาและเนินสูงทางทิศตะวันออก มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ชาวบ้านดั้งเดิมประกอบอาชีพทำนาข้าว จึงเป็นที่มาของชื่อชุมชน กล่าวคือ บันนังสาเรงเป็นคำประสมภาษามลายูถิ่น “บันนัง” หมายถึง นา “สาเรง” เพี้ยนมาจาก “สิเหร่” หมายถึงพืชท้องถิ่นที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ และมักขึ้นบริเวณคันนา บันนังสาเรงจึงหมายถึงชุมชนที่มีทุ่งนากับต้นสิเหร่นั้นเอง ต่อมาเมื่ออพยพย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีหมู่บ้านย่อย ๆ 6 หมู่บ้าน และพัฒนาเป็นหน่วยการปกครองระดับตำบลในอำเภอเมืองยะลา จากที่มาของชุมชนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และความเก่าแก่ของชุมชนบันนังสาเรง ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีเอกลักษณ์ของชุมชนร่วมกัน เป็นแหล่งส่งเสริมภูมิปัญญาและอุดมไปด้วยข้อมูลคติชนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีสมรสหรือการแต่งงาน ซึ่งชาวบันนังสาเรงได้ส่งเสริมให้จัดขึ้นตามวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบต่อมา

การสมรสของชาวบันนังสาเรงเป็นคติชนประเภทประเพณีตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมให้มนุษย์สมรสเพื่อสร้างครอบครัวที่ดีงาม ซึ่งอัลลอฮ์หรือพระเจ้าสูงสุดได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า “และจงให้พวกเจ้าแต่งงานกับผู้เป็นโสดในหมู่พวกเจ้า และคนดี ๆ จากปวงบ่าวผู้ขายของพวกเจ้า และทาสหญิงของพวกเจ้า หากพวกเขาอยากจน อัลลอฮ์จะทรงให้พวกเขาร่ำรวยขึ้นจากความโปรดปรานของพระองค์ และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงไพบูลย์และทรงรอบรู้อยิ่ง” (Arab Alumni Association, 1999 : 855) และ “และหนึ่งจากสัญญาณทั้งหลายของพระองค์ คือทรงสร้างคู่ครองให้แก่วางเจ้าจากตัวพวกเจ้าเอง เพื่อพวกเจ้าจะได้มีความสุขอยู่กับนาง และทรงให้มีความรักใคร่และความเมตตาระหว่างพวกเจ้า แท้จริงในการนี้แน่นอนย่อมเป็นสัญญาณแก่หมู่ชนผู้ใคร่ครวญ” (Arab Alumni Association, 1999 : 1002) ดังนั้นคติชนการสมรสจึงเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาอิสลามที่อัลลอฮ์ทรงส่งเสริมและสั่งใช้ให้มนุษย์ปฏิบัติ ชุมชนมุสลิมทั่วโลกจึงมีการสมรส และก่อให้เกิดการจัดพิธีสมรสสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นคติชนของแต่ละชุมชน

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าชุมชนบันนังสาเรงมีลักษณะเป็น “สังคมมุสลิมสมัยใหม่” (Modern Muslim Societies) กล่าวคือเมื่อมีสมาชิกในชุมชนจำนวนหนึ่งสำเร็จการศึกษาด้านอิสลามศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ กลุ่มคนเหล่านี้ได้กลับมาเรียกร้องให้ชุมชนบันนังสาเรงเคารพอัลลอฮ์ซึ่งเป็นพระเจ้าสูงสุดเพียงพระองค์เดียวในทุกสถานการณ์ ชนบท ธรรมเนียมวิถีชีวิต รวมถึงคติชนต่าง ๆ ตามวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม จะต้องสอดคล้องกับคัมภีร์อัลกุรอานและแบบฉบับของท่านศาสดามุฮัมมัดในหะดีษที่เชื่อถือได้เท่านั้น ดังที่ Izzat (1998 : 5) กล่าวว่า สังคมมุสลิมสมัยใหม่หรือในยุคโลกาภิวัตน์ วางอยู่บนรากฐานของศาสนาอิสลาม กฎระเบียบ วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ความเชื่อดั้งเดิมที่ขัดแย้งกับคัมภีร์อัลกุรอานและแบบฉบับของท่านศาสดามุฮัมมัด ไม่สมควรที่จะอนุรักษ์หรือปกป้องไว้ และบางอย่างจำเป็นต้องกำจัดให้หมดไป เช่น การเล่นหนังตะลุง การเล่นมะโย่ง การเล่นวู้ดชน การเล่นไก่ชน เป็นต้น

ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ชุมชนบันนังสาเรงเกิดการตื่นตัวด้านศาสนาอย่างมาก มีการก่อตั้งองค์กรทางศาสนาขึ้นในชุมชนบันนังสาเรง เพื่อเป็นกลไกในการเผยแพร่ความรู้ด้านอิสลามศึกษาที่ถูกต้อง ได้แก่ โรงเรียนสอนศาสนา (ตาดีกา) 10 แห่ง โรงเรียนสายสามัญควบคู่ศาสนา 1 แห่ง มัสยิด 10 แห่ง สุเหร่า 2 แห่ง และจากทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบันนังสาเรง พบว่าชุมชนบันนังสาเรงมีผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่สอนอัลกุรอานและกิริอาตีจำนวน 40 คน (Bannangsareng Subdistrict Administrative Organization, 2022) ทั้งหมดนี้ทำให้ชุมชนบันนังสาเรงซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่มีการปฏิสังสรรค์กันระหว่างแนวคิดตามวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกับแนวคิดตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างเข้มข้น ลักษณะดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในคติชนที่เป็นพิธีกรรมในประเพณีสมรส เช่น กลุ่มบ่าวผู้สอนศาสนาเรียกร้องให้ยกเลิกพิธีกรรม “ปูโละสมางัด” ในขณะที่โต๊ะบอมหรือผู้เชี่ยวชาญความเชื่อท้องถิ่นบางส่วนสนับสนุนให้สืบทอดเอาไว้ นาสเนใจว่าในบริบทเช่นนี้ข้อมูลคติชนการสมรสจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยดังกล่าวในลักษณะใด มีรูปแบบหรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือไม่อย่างไร

ผู้วิจัยในฐานะสมาชิกของชุมชนบันนังสาเรงจึงได้ศึกษานำร่อง โดยการลงพื้นที่ภาคสนามและศึกษาเบื้องต้น พบว่าชุมชนนี้เป็นแกนกลางวัฒนธรรม (culture core) และข้อมูลคติชนพิธีสมรสของชาวบันนังสาเรงนั้นมีหน้าที่บางประการสำหรับเชื่อมโยงความสัมพันธ์และโครงสร้างระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกับหลักการของศาสนาอิสลาม หน้าที่ดังกล่าวได้ขจัดความขัดแย้งและ

รักษาสมดุลของชุมชนไว้ เช่น คติชนปุโละสมางัต หรือการพยากรณ์ชีวิตคู่ของบ่าวสาวจากข้าวเหนียว พิธีกรรมนี้เป็นความเชื่อตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ขัดแย้งกับหลักศาสนาอิสลาม กล่าวคือศาสนาอิสลามเชื่อในกฎสวาการณของอัลลอฮ์ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเป็นพระประสงค์ที่ถูกกำหนดไว้ ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงปฏิเสธการทำนายหรือการพยากรณ์เหตุการณ์ คติชนการปุโละสมางัตได้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม โดยใช้การป้อนปุโละหรือข้าวเหนียวเพื่อระลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ที่ประทานริซกี (ปัจจัยยังชีพ) ให้แก่ชาวบ้านนังสาเรง เป็นการทดแทนเชิงหน้าที่ของปุโละสมางัตซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงออกถึงความกลมเกลียวเหนียวแน่นของเครือญาติทั้งสองฝ่ายเหมือนข้าวเหนียว และไม่มีมีการพยากรณ์ที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

การปรับเปลี่ยนของคติชนการป้อนปุโละสมางัตดังกล่าวเป็นหน้าที่ของคติชนในระบบปฏิบัติการทางสังคม โดยการรักษา “ปุโละ” หรือข้าวเหนียวสีเอาไว้ เพื่อทำหน้าที่สนองความต้องการเชิงสัญลักษณ์ (symbolic needs) สำหรับสมาชิกในชุมชนที่ต้องการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม ขณะเดียวกันใช้การทดแทนเชิงหน้าที่จากการพยากรณ์เป็นการระลึกถึงอัลลอฮ์ เพื่อทำหน้าที่ตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม (instrumental needs) สำหรับสมาชิกในชุมชนที่เคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามตามระบบการศึกษาอิสลามในสังคมมุสลิมสมัยใหม่ ทำให้สมาชิกกลุ่มนี้ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านจิตใจที่ยึดเหนี่ยวกับศาสนาอิสลามและใช้เป็นธรรมเนียมในการดำรงชีวิตอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตามความต้องการของชาวบ้านนังสาเรงเกี่ยวกับเนื้อหาของพยากรณ์ลดน้อยลงไป ทำให้การพยากรณ์มีบทบาทเป็นเพียงสัญลักษณ์ และเป็นตัวแทนของกลุ่มโตะบอมเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งทดแทนคำพยากรณ์ดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้ทำให้การสมรสซึ่งเป็นระบบปฏิบัติการทางสังคมมีลักษณะเป็น “คติชนของมวลชน” อย่างแท้จริง สมาชิกในชุมชนบ้านนังสาเรงทุกกลุ่มความเชื่อสามารถเข้าร่วมการสมรสได้ ไม่มีการขัดแย้ง หรือการแสดงออกเชิงปฏิเสธ

ผลจากการศึกษานำร่องสอดคล้องกับแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจ วัฒนธรรมรวมถึงพิธีกรรมและประเพณีมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการเหล่านั้น (Parsons, 1961 : 38; Bronislaw, 1963 : 938) ในที่นี้คติชนในฐานะข้อมูลทางวัฒนธรรมจึงทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้านนังสาเรง การศึกษาลักษณะของหน้าที่เหล่านี้จะทำให้เข้าใจถึงเจตจำนงของชาวบ้าน ตลอดจนโครงสร้างต่าง ๆ ในระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่ ที่มีความแตกต่างจากชุมชนตามนียบามทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์อื่น ๆ นอกจากนั้นคติชนในการสมรสของชาวบ้านนังสาเรงยังปรากฏมโนทัศน์หน้าที่ทั้งหน้าที่ปรากฏ (manifest function) คือการชุมนุมของชาวบ้านในชุมชนเพื่อเป็นสักขีพยานในการสมรส และหน้าที่แอบแฝง (latent function) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์และโครงสร้างของชุมชน ตามแนวคิดความเป็นสากลเชิงหน้าที่ ในทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Merton, 1957) ดังนั้นการวิเคราะห์หน้าที่ของคติชนในระบบโครงสร้างสังคมมุสลิมสมัยใหม่ ตามแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยม จะทำให้เข้าใจพฤติกรรมของชาวบ้านและระบบหน้าที่ของคติชนว่ามีกลไกในการทำงานอย่างไร เพื่อให้สังคมที่มีความแตกต่างทางความคิดดำรงอยู่ได้อย่างราบรื่น

จากผลการศึกษาจะเห็นว่าคติชนในพิธีสมรสของชาวบ้านนังสาเรง ปรากฏหน้าที่ต่าง ๆ ตามหลักความเป็นสากลเชิงหน้าที่ ในทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม แสดงถึงความเหมาะสมของทฤษฎีดังกล่าวกับข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยจะขยายขอบเขตด้านเนื้อหาเพื่อวิเคราะห์ความเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ และการทดแทนเชิงหน้าที่ของคติชนในสังคมมุสลิมสมัยใหม่ ตามแนวคิดหน้าที่ 3 ประการของ Merton (1957) และวิเคราะห์คติชนอื่น ๆ นอกเหนือจากมาแกสมางัตในพิธีสมรส เพื่อค้นหากระบวนการเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาวบ้านนังสาเรง ทั้งการขยายตัวของหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ครอบครัว ศาสนา การปกครอง วัฒนธรรมท้องถิ่น และการประสานกันระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เจ้าภาพ ชาวบ้าน องค์การทางศาสนา กลุ่มอนุรักษ์นิยมในชุมชน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และแสดงถึงบทบาทเชิงโครงสร้างหน้าที่ของคติชนในสังคมมุสลิมสมัยใหม่ อันเป็นแนวทางใหม่สำหรับการศึกษาคติชนในปัจจุบัน

ผลการวิจัยนอกจากจะทำให้เข้าใจและได้ต้นแบบในการใช้ข้อมูลคติชนเพื่อธำรงสังคมท้องถิ่นด้วยโครงสร้างหน้าที่อันสลับซับซ้อนแล้ว ยังเป็นการบันทึกข้อมูลคติชนที่สำคัญของชาวบ้านนังสาเรงไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เนื่องจากไม่มีการรวบรวมหรือบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการสมรสของชาวบ้านนังสาเรงมาก่อน แม้หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนังสาเรงจะตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาคติชนในพื้นที่ และได้จัดทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านนังสาเรงไว้ในปี พ.ศ. 2565 แต่ก็ดำเนินการรวบรวมข้อมูลได้เพียงบางส่วน เช่น คติชนการประกอบอาชีพ คติชนเกี่ยวกับการเกิด คติชนเกี่ยวกับการทำขวัญเด็ก คติชนเกี่ยวกับการทำศพ แต่ไม่ปรากฏข้อมูลคติชนพิธีสมรส การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลคติชนเกี่ยวกับการสมรสของชาวบ้านนังสาเรง ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยและอิทธิพลทางสังคมอื่น ๆ ในอนาคต

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. เพื่อวิเคราะห์เอกภาพเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรง
2. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรง
3. เพื่อวิเคราะห์การทดแทนเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรง

กรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประยุกต์มาจากแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมของ Merton (1957) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาเพียงข้อมูลคติชนซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคมเท่านั้น แต่เป็นการวิเคราะห์คติชนพิธีสมรสโดยเชื่อมโยงกับระบบสังคมและวัฒนธรรมมุสลิมในชุมชนนันังสาเรง ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น แนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมของ Merton เน้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมหรือตัวคติชนร่วมกับระบบกลไกของสังคม กล่าวคือการกระทำทางสังคมก่อให้เกิดคติชนสมรสที่มีการรวมตัวกันเพื่อบูรณาการให้สังคมมีเอกภาพ และเมื่อชุมชนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ โครงสร้างหน้าที่ของคติชนสมรสจึงเกิดการปรับเปลี่ยนบางประการในลักษณะต่าง ๆ เพื่อธำรงสังคมนันังสาเรงให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทดลองนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการสำรavnาร่องและพบว่าสามารถสะท้อนผลการวิจัยได้จริงและชัดเจน จึงนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

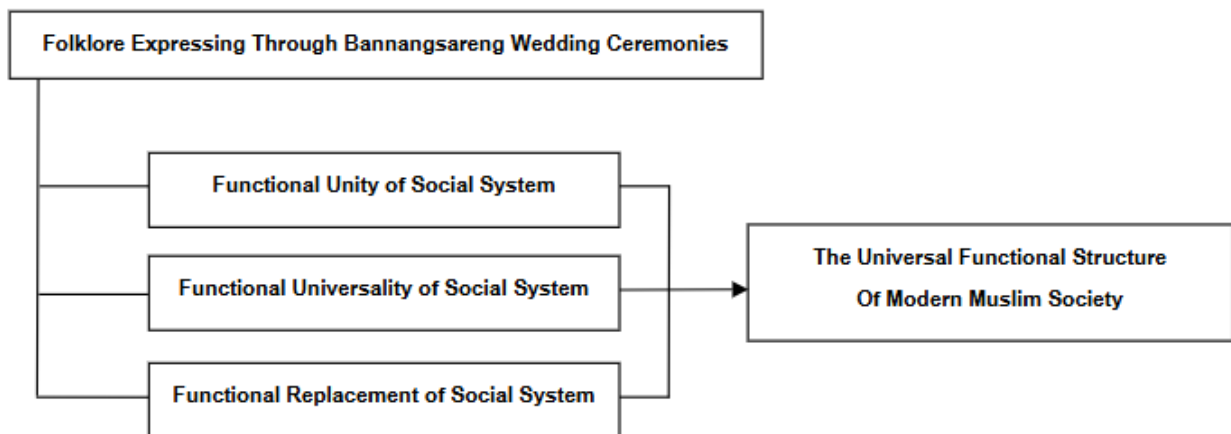

Figure 1 Conceptual Framework for Education

(Source: Charoenrad, 2024)

วิธีการศึกษา (Research Methods)

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธี วิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participatory observation) การสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์ (interview) ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (documentary analysis) ซึ่งมีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

1. สำรวและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการสำรวและศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบการวิจัย การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และใช้เป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย
2. ำรวจอนุญาตผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ฝ่ายปกครองท้องถิ่น รวมถึงบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อลงพื้นที่ภาคสนาม
3. ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษานาร่อง เป็นการสำรว ทำความเข้าใจลักษณะของข้อมูลและพื้นที่ในการวิจัยจนมั่นใจว่าสามารถดำเนินการวิจัยได้จริง ผู้วิจัยได้ทดลองวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนเพื่อเป็นการพิสูจน์กรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น

4. คัดเลือกวิทยากรแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้มีความรู้เกี่ยวกับพิธีสมรสและเคยเข้าพิธีสมรส จำนวน 10 คน 2) โต๊ะบาบหรือผู้นำทางศาสนาในชุมชน จำนวน 5 คน 3) คู่บ่าวสาวที่จะเข้าพิธีสมรสในระยะเวลาดำเนินการวิจัย จำนวน 8 คน

5. เมื่อได้วิทยากรที่แท้จริงแล้วได้จัดการสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามถึงลักษณะของคติชน และขั้นตอนต่าง ๆ ในพิธีสมรสทั้งในอดีตและปัจจุบันของชาวนันนังสาเรง

6. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพิธีสมรส 4 พิธี ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2567 ด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และตรงกับสภาพความเป็นจริงที่เป็นปกติวิสัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีบันทึกภาพ เสียง และจดบันทึกตามความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (data triangulation)

7. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการวิเคราะห์ว่าตอบคำถามวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ชัดเจนหรือไม่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลให้ละเอียด ลึกซึ้ง และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยกรอบแนวคิดโครงสร้างหน้าที่

8. สรุป อภิปรายผลการวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา (Research Results)

ผลการวิเคราะห์ระบบโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เอกภาพเชิงหน้าที่ ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ และการทดแทนเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสชาวมุสลิมชุมชนนันนังสาเรง จังหวัดยะลา มีดังต่อไปนี้

1. เอกภาพเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาวนันนังสาเรง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าความเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรส เกิดจากการบูรณาการ (Social Integration) ความสัมพันธ์ของคติชนเข้ากับระบบสังคมในชุมชนนันนังสาเรง ซึ่งเป็นสังคมมุสลิมสมัยใหม่ กล่าวคือมีการใช้คติชนแบบเดียวกันทั้งชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันเป็นเอกภาพขึ้น และสะท้อนระดับความสัมพันธ์ที่สังคมมุสลิมสมัยใหม่ต้องการสำหรับการดำรงอยู่อย่างมีเสถียรภาพและสันติ ไม่เกิดความขัดแย้งรุนแรงหรือการอพยพออกจากชุมชนอันเนื่องมาจากความขัดแย้ง ผลการวิเคราะห์พบระดับความสัมพันธ์ในการบูรณาการ 3 ลักษณะ ได้แก่

1.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

คติชนในพิธีสมรสมีการบูรณาการกับระบบสังคมนันนังสาเรงในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอัลลอฮ์ซึ่งเป็นพระเจ้าสูงสุดพระองค์เดียวในศาสนาอิสลามกับมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชนเจ้าบ่าว เจ้าสาว เครือญาติทั้ง 2 ฝ่าย ตลอดจนชาวบ้านที่ร่วมพิธีสมรส เช่น

คติชน “มาแลลือแบ” เป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นในช่วงกลางคืนก่อนวันงานสมรส โดยเครือญาติฝ่ายเจ้าสาว เพื่อนบ้านของเจ้าสาว เพื่อนของเจ้าสาวที่อยู่ในวัยที่พร้อมจะสมรส รวมถึงผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จะร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับรายละเอียดของงานพิธีสมรส จากนั้นผู้ที่ร่วมในมาแลลือแบจะแบ่งหน้าที่กัน เพื่อช่วยกันเตรียมอาหาร สิ่งของที่จะใช้ และสถานที่ในพิธีสมรส ทั้งนี้มีเงื่อนไขสำคัญคือผู้ที่อยู่ในมาแลลือแบจะต้องตั้งใจ ไม่แสดงความเหน็ดเหนื่อยจากการทำหน้าที่ ในขณะที่เดียวกันจะต้องตั้งใจระลึกถึงอัลลอฮ์เพื่อแสดงความ “อิคลาส” คือความบริสุทธิ์ใจ และคาดหวังผลบุญจากอัลลอฮ์ เนื่องจากพระองค์ทรงดูแลกิจการมาแลลือแบ และจะประทานผลบุญให้แก่ผู้ร่วมงานทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนของเจ้าสาวที่อยู่ในวัยพร้อมจะสมรส ชาวนันนังสาเรงเชื่อว่าบุคคลกลุ่มนี้จะนอกจากจะได้ผลบุญในมาแลลือแบแล้ว จะได้รับความเมตตาจากอัลลอฮ์ในการประทานคู่สมรสที่ดีในอนาคตด้วย คติชนมาแลลือแบจึงสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอัลลอฮ์กับชาวนันนังสาเรง ในแง่ที่อัลลอฮ์ทรงเป็นพระเจ้าสูงสุดที่มีพลังอำนาจควบคุมกิจการของ

มนุษย์ เป็นผู้เดียวที่จะประทานคุณและโทษให้มนุษย์ได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และเป็นบทบาทการสร้างเอกภาพเชิงหน้าที่ โดยมีอัลลอฮ์เป็นแกนสารของการรวมตัวในมาแลลือแบ

คติชน “บลาระห์” เป็นพิธีกรรมยกขันหมากในวันพิธีสมรสซึ่งเจ้าบ่าวพร้อมเครือญาติจะนำขันหมากประกอบด้วย คัมภีร์อัลกุรอาน มะฮัร (สินสอดตามตกลง) ขนม ปูโละ (ถาดข้าวเหนียวสี) ผลไม้ และสิ่งของที่ใช้นในชีวิตหลังการสมรสของ บ่าวสาว มามอบให้เจ้าสาว คติชนบลาระห์นี้ชาวบ้านนังสาเรงมีธรรมเนียมให้ฝ่ายเจ้าสาวเตรียมของขวัญต้อนรับฝ่ายเจ้าบ่าว เช่นกัน โดยบลาระห์จะต้องเป็นสิ่งฮาลาล มีประโยชน์ และเป็นสิ่งที่ได้รับอนุมัติจากอัลลอฮ์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน เท่านั้น ห้ามขนย้ายร่วมกับสิ่งสกปรกหรือสิ่งมีนเมาทุกชนิด ปัจจุบันบลาระห์ถือเป็นคติชนประเภทพิธีกรรมที่เคร่งครัดมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนบ้านนังสาเรงและสังคมมุสลิมสมัยใหม่ จะมีฝ่ายตรวจสอบบลาระห์โดยญาติของทั้งสองฝ่าย โต๊ะอีแม (อิหม่าม) โต๊ะบาบอ (อาจารย์สอนศาสนา) ร่วมสังเกตการณ์ด้วย บลาระห์ของชาวบ้านนังสาเรงเป็นสิ่งสำคัญที่นอกจากจะแสดง หน้าที่ของเจ้าบ่าวตามวัฒนธรรมดั้งเดิมแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ที่ย้ำเตือนถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ที่ประทานริซกี (ปัจจัยยังชีพ) และความอุดมสมบูรณ์ แก่มนุษย์ จะเห็นว่าบลาระห์เป็นคติชนที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะที่อัลลอฮ์เป็นผู้ให้และมนุษย์เป็นผู้รับ ดังนั้นนอกจากสิ่งของในขันหมากจะแสดงถึงสินน้ำใจต่อเจ้าสาวแล้ว ยังแสดงออกถึงความระลึกถึงอัลลอฮ์ ผู้เป็นเจ้าของและประทานทุกสรรพสิ่งแก่มนุษย์

คติชน “ซูกอฮาดี” เป็นพิธีกรรมการให้เงินช่วยเหลือ ของขวัญ หรือศิลปะหัตถกรรมที่ผู้เข้าร่วมพิธีสมรสเตรียมมาให้กับ เจ้าภาพ เป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจเนื่องจากอัลลอฮ์ทรงสั่งใช้ให้มนุษย์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเพื่อ พระองค์ ดังปรากฏในอัลกุรอาน ความว่า “และพวกเขาก็ช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยเหลือ กันในสิ่งที่เป็นการบาปและเป็นศัตรูกัน” (Arab Alumni Association, 1999 : 461) โครงการขำตันอัลลอฮ์ทรงเน้นย้ำให้ช่วยเหลือกันใน สิ่งที่เป็นคุณธรรม ดังนั้นซูกอฮาดีจึงเป็นการแสดงออกถึงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในโอกาสที่ เหมาะสม เพื่อหวังความโปรดปรานและความเมตตาจากพระองค์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้สมาชิกในสังคมบ้านนังสาเรงที่เป็นอริกัน หรือไม่สนิทสนม ก็จะมีมามอบซูกอฮาดีด้วยความเต็มใจ เนื่องจากสิ่งนี้ไม่ได้เป็นการแสดงน้ำใจต่อเจ้าภาพ แต่เป็นการแสดงความเคารพต่ออัลลอฮ์นั่นเอง

คติการให้ซูกอฮาดีแต่เดิมชาวบ้านนังสาเรงมีความเชื่อว่าจะต้องให้เป็นเลขคี่ คือจำนวนเงินลงท้ายด้วยเลข 1, 3, 5, 7, 9 ซึ่ง เป็นความเชื่อประจำท้องถิ่นแสดงถึงความเป็นมงคล ความเชื่อนี้ถูกคัดค้านอย่างมากจากผู้นำศาสนาอิสลามตามระบบสังคมมุสลิม สมัยใหม่ ทำให้มีการปรับเปลี่ยน โดยยังคงธรรมเนียมซูกอฮาดีไว้ เพื่อเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมและให้เกียรติธรรมเนียม โบราณ แต่จำนวนตัวเลขมงคลที่ขัดกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลามนั้นได้เปลี่ยนแปลงเป็นจำนวนตามความสมัครใจ หรืออาจให้ เป็นของขวัญอื่น ๆ เช่น หมอน เครื่องครัว เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงบทบาท ของคติชนซูกอฮาดีในการสร้างเอกภาพเชิงหน้าที่จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอัลลอฮ์กับชาวบ้านแล้ว ยังแสดงให้เห็น บทบาทของคติชนในการเป็นพื้นที่สำหรับประนีประนอมทางความเชื่อ ระหว่างความเชื่อตามวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกับความเชื่อ ตามหลักการของสังคมอิสลามสมัยใหม่

จากคติชนในพิธีสมรสที่นำมากล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าคติชนเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างอัลลอฮ์กับชาวบ้านนังสาเรง อันก่อให้เกิดเอกภาพเชิงหน้าที่ของระบบสังคมที่ยึดอัลลอฮ์เป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง อำนาจของอัลลอฮ์นี้มีอิทธิพลให้พิธีสมรสและระบบสังคมขับเคลื่อนไปได้ตามครรลองของสังคมมุสลิมสมัยใหม่ที่มีเสถียรภาพ เนื่องจากไม่ได้ต่อสู้หักล้างกับความเชื่อดั้งเดิม แต่เป็นการหาจุดร่วมบางประการ และเปลี่ยนแปลงอย่างประนีประนอม ในกรณี ของซูกอฮาดีจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ชุมชนที่เป็นสังคมมุสลิมสมัยใหม่อื่น ๆ ได้ยกเลิกคติชนการเตรียมและมอบซูกอฮาดี ทำให้เกิดความไม่พอใจจากชาวบ้านอนุรักษ์นิยมที่ยึดถือธรรมเนียมโบราณ (A, Interview, 2024) ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ต่างไป จากกรณีของชุมชนบ้านนังสาเรงที่ใช้การบูรณาการจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจของอัลลอฮ์ ตามที่กล่าวไปข้างต้น มีการปรับเปลี่ยน ความศรัทธามั่นคงต่ออัลลอฮ์เป็นแกนอำนาจในการบูรณาการระบบย่อย ๆ ในสังคมบ้านนังสาเรงให้รวมกันเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ ทั้งคติชนมาแลลือแบ บลาระห์ และซูกอฮาดี จึงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการแสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และเป็น ส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมที่มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มในสังคมมุสลิมสมัยใหม่อย่างสันติ

1.2 ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

คติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรงสะท้อนถึงเอกภาพเชิงหน้าที่ของสังคมโดยบูรณาการจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติ คติชนต่าง ๆ จะปรากฏการร่วมมือ การแสดงความสมัครสมานสามัคคีผ่านการช่วยเหลือกันของเครือญาติ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันเหนียวแน่น การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ในการสร้างเอกภาพทั้งต่อพิธีสมรสและต่อการดำรงอยู่ของสังคมมุสลิมสมัยใหม่ เช่น

คติชน “มาแกปูโละ” เป็นกิจกรรมการประกอบอาหารและรับประทานอาหารร่วมกันของแขกผู้มาร่วมพิธีสมรส ซึ่งจะแยกบริเวณกันระหว่างบุรุษและสตรี ยกเว้นกรณีที่มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติร่วมสายเลือด จะอนุญาตให้สามารถอยู่ร่วมบริเวณเดียวกันได้ ในที่นี้มาแกปูโละเป็นอาณาเขตทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติอย่างชัดเจน ญาติจะมีสิทธิใกล้ชิดทำกิจกรรมร่วมกัน และสามารถสานสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างกันมากกว่าบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องทางสายเลือด การจัดการพื้นที่ในมาแกปูโละนี้จึงเป็นอวัจนภาษาที่แสดงถึงความสำคัญของเครือญาติตามคตินิยมดั้งเดิมของชุมชนนันังสาเรง ในขณะเดียวกันยังเป็นการแบ่งแยกเพื่อป้องกันบาปจากการใกล้ชิดของบุรุษและสตรี ซึ่งอาจก่อให้เกิดบาปจากการละเมิดทางสายตา ความคิด วาจา ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติตามหลักการของสังคมมุสลิมสมัยใหม่อีกด้วย นอกจากนี้การประกอบอาหารพื้นบ้าน เช่น ชูลาดากิง ชูลากาเม็ง นาซิดาแม นาซิโลมก ซึ่งนิยมปรุงเพื่อรับประทานในพิธีสมรสนั้น จำเป็นต้องใช้แรงงานในการคน กวน เติริยมัตตุดิบ ซึ่งกระบวนการในการปรุงอาหารพื้นบ้านเหล่านี้จะต้องอาศัยแรงงานของผู้คนจำนวนมาก ความสัมพันธ์แบบเครือญาติจึงเป็นระบบโครงสร้างที่ใช้ตอบสนองความเป็นเอกภาพในคติชนมาแกปูโละ บรรยากาศของพิธีสมรสของชุมชนนันังสาเรงจึงเต็มไปด้วยความอบอุ่น เป็นพื้นที่สำหรับการรวมตัวของเครือญาติและสายตระกูลที่มีความสัมพันธ์กัน

คติชน “ราจอแง” หรือการประดิษฐ์และตกแต่งบัลลังก์งานสมรส เพื่อเป็นที่นั่งสำหรับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ราจอแงเป็นคติชนดั้งเดิมของชาวนันังสาเรงที่ญาติของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะร่วมกันจัดทำบัลลังก์ขึ้น โดยตามธรรมเนียมฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ ดอกไม้ รวมถึงค่าใช้จ่ายสำหรับจัดทำบัลลังก์ และฝ่ายเจ้าสาวจะรับหน้าที่ในการประดิษฐ์ ตกแต่ง และติดตั้งบัลลังก์ แต่เดิมชาวนันังสาเรงจะใช้บัลลังก์นี้สำหรับแสดงฐานะหรือหน้าตาทางสังคมของเจ้าภาพ และใช้เป็นสัญลักษณ์ของงานสมรส เนื่องจากในอดีตการประสาธน์สัมพันธ์ชาวการสมรสใช้วิธีแบบมุขปาฐะ ปากต่อปาก ชาวนันังสาเรงที่อาศัยห่างไกลหรือพื้นที่ฝั่งภูเขาบางส่วน หรือผู้สัญจร อาจไม่ทราบข่าวการสมรส แต่เมื่อผ่านบริเวณงานสมรสและเห็นบัลลังก์ก็จะเข้าใจทันทีว่าเป็นพิธีสมรส และจะหยุดพักเพื่อเข้าร่วมมาแกปูโละหรือชูก่อฮาดิในงานสมรสนั้น ต่อมากลุ่มผู้นำศาสนาเห็นว่าราจอแงไม่มีความจำเป็นทั้งยังหมิ่นหมิ่นต่อการขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามที่เน้นความประหยัด เรียบง่าย การใช้บัลลังก์แสดงฐานะหรือชนชั้นทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควร อย่างไรก็ตาม คติชนราจอแงไม่ได้ถูกยกเลิกไปจากชุมชนนันังสาเรง เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์สำหรับแสดงความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทำให้ญาติของเจ้าบ่าว เจ้าสาวได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความสามัคคี ชาวนันังสาเรงจึงปรับเปลี่ยนราจอแงให้เป็นการสร้างบัลลังก์แบบเรียบง่าย โดยกลุ่มผู้นำทางศาสนาจะเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาร่วมกับเจ้าภาพทั้งสองฝ่าย

คติชน “บลาระห์” หรือพิธีกรรมยกขันหมากในวันพิธีสมรส ญาติฝ่ายเจ้าสาวจะรอต้อนรับญาติฝ่ายเจ้าบ่าว จากนั้นจะจัดอาหาร เครื่องดื่ม ขนม และผลไม้ เลี้ยงรับรอง ในช่วงนี้ของบลาระห์เป็นระยะเวลาสั้น ๆ ที่ญาติทั้งสองฝ่ายจะได้สานสัมพันธ์ด้วยการพูดคุยกันถึงความเป็นมาของต้นตระกูล บุคคลสำคัญของแต่ละฝ่าย รวมถึงแนะนำลูกหลานซึ่งเป็น “แวรุง” หรือวัยรุ่นให้รู้จักกันอย่างเป็นทางการ ทำให้ทั้งสองฝ่ายรู้จักและเริ่มการเป็นดอหรือเครือญาติเกี่ยวข้องกัน และเมื่อญาติทั้งสองฝ่ายพบปะกันหลังจากพิธีนี้ ก็จะปฏิบัติต่อกันเสมือนญาติสนิท จากนั้นเมื่อจบพิธีบลาระห์แล้ว ญาติของเจ้าสาวและญาติของเจ้าบ่าวก็จะร่วมกันแบ่งบลาระห์เป็น 2 ส่วน เพื่อให้กับเจ้าสาวและเจ้าบ่าว การแบ่งบลาระห์นี้ถือเป็นกิจกรรมที่ญาติทั้ง 2 ฝ่ายได้ทำร่วมกัน ทำให้เกิดความคุ้นเคยกันมากขึ้น หลังจากพิธีทำราจอแงนั้นเอง บลาระห์จึงเป็นคติชนที่มีบทบาทในการรวมญาติของแต่ละฝ่ายทุกช่วงวัย ซึ่งปกติวันรุ่นในนันังสาเรงจะมีวิถีชีวิตที่ห่างเหินกับเครือญาติ เนื่องจากต้องเรียนและใช้ชีวิตประจำวันกับกลุ่มเพื่อน ทำให้ไม่รู้จักคุ้นเคยกับญาติที่ช่วงวัยห่างกัน โดยเฉพาะญาติของอีกฝ่ายในพิธีสมรส บลาระห์จึงเป็นการกระชับสัมพันธ์ทางเครือญาติและเป็นกลไกในการทำความรู้จักญาติของแต่ละฝ่ายในทุกช่วงวัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นคติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรงมีบทบาทอย่างมากในการกระชับความสัมพันธ์ทั้งระหว่างญาติร่วมสายเลือดและระหว่างญาติของเจ้าบ่าวเจ้าสาว คติชนเหล่านี้มีเอกภาพเชิงหน้าที่จากการใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพิธีสมรสให้ลุล่วงไปได้อย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันคติชนเหล่านี้ก็เป็นจุดเชื่อมโยงให้ระบบเครือญาติซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญในนันังสาเรงมีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพ ซึ่งเป็นจุดร่วมทางวัฒนธรรมระหว่างอัตลักษณ์หลายท้องถิ่นดั้งเดิม

ที่เน้นระบบเครือญาติ กับแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ เนื่องจากอัลลอฮ์ทรงให้ความสำคัญของการสานสัมพันธ์ระหว่างญาติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเป็นธรรมนูญสำคัญของการดำรงชีวิตของสังคมมุสลิมสมัยใหม่ ความว่า “ดังนั้น หวังกันว่า หากพวกเจ้าผินหลังให้กับการอีมานแล้ว พวกเจ้าก็จะก่อความเสียหายในแผ่นดิน และตัดความสัมพันธ์ทางเครือญาติของพวกเจ้ากระนั้นหรือชนเหล่านี้คือบรรดาผู้ที่อัลลอฮ์สาปแช่งพวกเขา ดังนั้นพระองค์จึงทรงทำให้พวกเขาหูหนวกและพวกเขาตาบอด” (Arab Alumni Association, 1999 : 1326) จากโครงการข้างต้น ชาวมุสลิมในบันนังสาเรงจึงเฝ้าระวังต่อการการตัดเครือญาติ และส่งเสริมการสานสัมพันธ์ทางเครือญาติ กล่าวได้ว่าเอกภาพเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรส เกิดจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และมีบทบาทอย่างยิ่งในการปรับโครงสร้างบางประการให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีในบันนังสาเรง

1.3 ความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม

คติชนในพิธีสมรสของชาบบันนังสาเรงปรากฏความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหยิบยืมโต๊ะ เก้าอี้ เต้นท์ ร่ม รวมถึง ภาชนะ เครื่องครัวต่าง ๆ จากมัสยิด หรือองค์กรส่วนท้องถิ่น เช่น อุปรณ์งานช่าง โต๊ะ เก้าอี้ในมาแลลือแบ อุปรณ์สิ่งของสำหรับจัดเลี้ยงในมาแกปูโละ เครื่องเสียง ลำโพง สำหรับบาคีเกหรือการร้องอนาฮีด ภาชนะเครื่องครัวต่าง ๆ ที่ใช้ทั่วไปในพิธีสมรส ผู้ดำเนินการขอขมาจะเป็นผู้ปกครองเจ้าบ่าว ในกรณีที่เจ้าบ่าวเป็นคนท้องถิ่นอื่น อนุโลมให้ผู้ปกครองเจ้าสาวเป็นผู้ยืม การยืมนี้ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อตกลงใด ๆ ชัดเจน เป็นเป็นความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมที่ผู้ใช้งานจะใช้สิ่งที่ยืมมาอย่างระมัดระวัง หากสูญหายหรือชำรุด เจ้าภาพฝั่งเจ้าบ่าวจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยชดใช้เป็นสิ่งของนั้น ๆ มีคุณภาพและจำนวนไม่น้อยกว่าที่เสียหายไป ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้กลายเป็นจารีตแนวทางปฏิบัติที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาหลายชั่วอายุคน และเป็นระบบโครงสร้างที่ก่อให้เกิดเอกภาพเชิงหน้าที่ในคติชนของพิธีสมรสชุมชนบันนังสาเรงในปัจจุบัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าความเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรส เกิดจากการบูรณาการความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอัลลอฮ์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้นำไปสู่ระบบสังคมที่มีเสถียรภาพจากความสมดุลระหว่างกลุ่มความเชื่อที่แตกต่างกัน 2 กลุ่มในชุมชนบันนังสาเรง ได้แก่กลุ่มความเชื่อตามวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิมในท้องถิ่น และกลุ่มผู้เคร่งครัดศาสนาตามวิถีสังคมมุสลิมสมัยใหม่ คติชนกลายเป็นพื้นที่และส่วนเชื่อมให้ระบบความเชื่อที่แตกต่างกันนี้สอดประสาน (integration) เข้าหากัน คือการผ่อนปรนและเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของคติชนภายใต้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ความสัมพันธ์แบบญาติ และความตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน อันเป็นลักษณะเด่นของชุมชนบันนังสาเรง กล่าวโดยสรุปชุมชนบันนังสาเรงมีลักษณะเป็นองค์การ (organism) หรือระบบสังคมที่มีโครงสร้างหน้าที่ชัดเจน และมีความซับซ้อนจากแนวคิดที่แตกต่างกัน คติชนในพิธีสมรสเป็นระบบย่อย ซึ่งยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์เหล่านี้มีพลังอำนาจอย่างมากจึงก่อให้เกิดเอกภาพทั้งในคติชนซึ่งเป็นระบบย่อย และเกิดเอกภาพในชุมชนบันนังสาเรงซึ่งเป็นองค์การของระบบทั้งหมดนั่นเอง

2. ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาบบันนังสาเรง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคติชนในพิธีสมรสมีความเป็นสากลเชิงหน้าที่ สำหรับส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ ความเป็นสากลเชิงหน้าที่นี้ได้แก่ประโยชน์หรือผลเชิงบวกจากหน้าที่ในระบบสังคม ดังนี้

2.1 หน้าที่ชัดแจ้ง

หน้าที่ชัดแจ้ง (manifested function) ได้แก่ คติชนในพิธีสมรสที่มีหน้าที่ด้วยความจงใจ กล่าวคือกลุ่มชาบบันนังสาเรงได้สร้าง สังคม สืบทอด หรือปรับปรุงคติชนเหล่านั้นให้มีหน้าที่ตามเจตนาที่ชัดแจ้ง หน้าที่เหล่านี้เป็นที่เข้าใจและยอมรับระหว่างสมาชิกในชุมชน หน้าที่ชัดแจ้งจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสากลเชิงหน้าที่ (Merton, 1957) จากการศึกษาพบว่าคติชนในพิธีสมรสของชาบบันนังสาเรงมีหน้าที่ชัดแจ้ง 6 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงานและระดมความคิด

คติชน “มาแลลือแบ” มีหน้าที่ชัดแจ้งในการรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงานสำหรับจัดเตรียมสถานที่ อุปรณ์สิ่งของเครื่องใช้สำหรับพิธีสมรส มาแลลือแบมีรายละเอียดและความสำคัญมากกว่าการเตรียมงานพิธีในสังคมหรือชุมชนอื่น ๆ กล่าวคือ มาแลลือแบเป็นพิธีกรรมท้องถิ่นของชาบบันนังสาเรงที่สืบทอดมาจนกลายเป็นประเพณี กิจกรรมของมาแลลือแบจะใช้เวลาหลายวันก่อน

เริ่มพิธีสมรส เริ่มจากญาติของเจ้าสาวจะประกาศเริ่มมาแลลือแบ เพื่อนบ้านของเจ้าสาว เพื่อนของเจ้าสาวที่อยู่ในวัยที่พร้อมจะสมรส รวมถึงผู้นำชุมชนจะมาร่วมกันในเวลากลางคืนเพื่อหารือและแบ่งหน้าที่ จากนั้นจะเริ่มตรวจสภาพบ้านของเจ้าสาว ลงมือซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด ต่อเติมส่วนที่จำเป็น จากนั้นจะตัดแต่งต้นไม้บริเวณบ้าน กำจัดวัชพืช ทำลานสำหรับใช้ในพิธีสมรสและมาแกปูโละ จากนั้นติดต่อขอโซรม เต็นท์ โต๊ะ แก้วจากมัสยิดและองค์กรส่วนท้องถิ่น กระทั่งคืนสุดท้ายก่อนเริ่มงาน จะทำความสะอาดทั่วบริเวณบ้าน ก่อนจะละหมาดร่วมกันและรับประทานอาหาร เป็นอันจบมาแลลือแบ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าขั้นตอนต่าง ๆ ของมาแลลือแบนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้แรงงานของสมาชิกในชุมชน มาแลลือแบจึงมีหน้าที่สากลอย่างชัดเจนในการรวบรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงาน นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการระดมความคิดเห็นในการออกแบบสถานที่ กำหนดเมนูอาหาร รวมถึงคำนวณค่าใช้จ่ายในภาพรวม

2.1.2 การแจ้งและยืนยันสถานะภาพของคู่บ่าวสาว

คติชน “บลาเราะห์” และ “ราจอแง” มีหน้าที่ชัดเจนในการแจ้งแก่สมาชิกในชุมชนบ้านวังสาเรง และผู้สัญจรที่พบเห็นขบวนขันหมากในบลาเราะห์ และบัลลังก์สมรสในราจอแง ว่ามีการสมรสเกิดขึ้นในบ้านที่จัดคติชนเหล่านี้ ซึ่งตามธรรมเนียมเมื่อทราบว่ามีผู้เข้าพิธีสมรสจะต้องร่วมยินดีและเป็นประจักษ์พยานในพิธีสมรสนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อร่วมยืนยันสถานะภาพของคู่บ่าวสาวว่าจะต้องครองเรือนและมีสถานะเป็นสามีภรรยาต่อไป หน้าที่ชัดเจนดังกล่าวเป็นบทบาทสำคัญของคติชนที่นำไปสู่การจัดระเบียบสังคมตามแนวคิดมุสลิมสมัยใหม่ โดยสมาชิกในชุมชนเมื่อรับทราบและยืนยันสถานะการสมรสของบ่าวสาวจากการเข้าร่วมคติชน ก็มีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมหลังจากนั้นว่าเจ้าบ่าวหรือเจ้าสาวเมื่อครองเรือนเป็นสามีภรณากันแล้วปฏิบัติตนได้เหมาะสมในที่สาธารณะหรือไม่ เช่น หากฝ่ายสามีสนิทสนมใกล้ชิดกับหญิงอื่น หรือนั่งร่วมโต๊ะกับหญิงสาวที่ยังไม่สมรสตามลำพังโดยไม่มีญาติหรือบุคคลที่ 3 ชาวบ้านวังสาเรงก็จะแจ้งให้ญาติผู้ใหญ่ของครอบครัวนั้นทราบ หรือสอบถามและตักเตือนในโอกาสและสถานที่อันเหมาะสม ในส่วนของภรรยาก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นคติชนในพิธีสมรสของชาวบ้านวังสาเรงจึงเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมสำคัญที่มีหน้าที่ชัดเจน และเป็นกลไกที่มีความเป็นสากลเชิงหน้าที่สำหรับธำรงสังคมบ้านวังสาเรงให้สงบเรียบร้อย

2.1.3 การระดมทุนช่วยเหลือเจ้าภาพ

คติชน “ซูกอฮาดี” มีหน้าที่ชัดเจนในการระดมทุนช่วยเหลือเจ้าภาพในพิธี หลังจากจ่ายเงินจำนวนหนึ่งสำหรับพิธีสมรส ปัจจุบันกระแสสังคมมุสลิมสมัยใหม่ได้เรียกร้องให้การมอบซูกอฮาดีเน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่ามูลค่าของจำนวนเงิน ชาวบ้านวังสาเรงจึงนิยมมอบสิ่งของต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเองอย่างประณีต เช่น เสื้อ หมอน เครื่องใช้สอยในครัวเรือน ศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ ตลอดจนพืชผลทางการเกษตร อาหารพื้นบ้าน แทนเงิน เนื่องจากเป็นสิ่งที่เจ้าภาพและคู่บ่าวสาวสามารถนำไปใช้ได้สะดวก ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และแสดงถึงความตั้งใจของผู้ให้ซูกอฮาดีที่ก่อให้เกิดความประทับใจและความทรงจำอันดีระหว่างกัน การปรับเปลี่ยนรูปแบบของซูกอฮาดีนี้เป็นกระบวนการในการธำรงคติชนซูกอฮาดีเอาไว้ ตามธรรมเนียมของกลุ่มอนุรักษ์จารีตท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็การเปลี่ยนแปลงนี้เอื้อให้สอดคล้องกับแนวคิดคติชนสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามยังคงหน้าที่ชัดเจนที่แสดงถึงความเป็นสากลเชิงหน้าที่ของคติชนซูกอฮาดีเอาไว้ นั่นคือการสบทบทุนเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพในพิธีสมรสนั่นเอง นับเป็นการพัฒนาระบบโครงสร้างที่คงบทบาทหน้าที่ของคติชนเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการจัดระบบระเบียบสังคมของชาวบ้านวังสาเรงได้เป็นอย่างดี ความเป็นสากลเชิงหน้าที่นี้สามารถเป็นต้นแบบให้ชุมชนมุสลิมอื่นที่กำลังปฏิสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับคติสังคมมุสลิมสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

2.1.4 การกำหนดพฤติกรรมของคู่บ่าวสาว

คติชน “คุตบะฮ์” หรือ “คุตบะฮ์” เป็นการกล่าวคำสอน คติชีวิต แก่กิดด้านศาสนาสำหรับบ่าวสาว โดยผู้ทำหน้าที่กล่าวคำคุตบะฮ์นี้จะเป็นผู้นำทางศาสนา เช่น โต๊ะอีแม โต๊ะคอดีบ โต๊ะบีลา โต๊ะบาบอ หรือผู้มีความรู้และเป็นที่ยอมรับด้านศาสนาอิสลามในชุมชน การกล่าวคุตบะฮ์นี้อาจอ้างอิงข้อความในอัลกุรอาน หะดีษ ร่วมกับประสบการณ์ของผู้กล่าวคุตบะฮ์ ซึ่งมักใช้ถ้อยคำโวหารที่ลึกซึ้งกินใจ มีการใช้ภาพพจน์และยกตัวอย่างให้เห็นจริง คติชนคุตบะฮ์นี้มีหน้าที่ชัดเจนในการจรรโลงใจ ให้แก่กิด คติธรรมตามแนวทางแห่งอิสลาม เพื่อกำหนดพฤติกรรมของบ่าวสาวให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน โดยมีสักขีพยานได้แก่ผู้ปกครองและเครือญาติของทั้งสองฝ่าย เมื่อจบการคุตบะฮ์แล้วจะเป็นการขอพรให้อัลลอฮ์ทรงคุ้มครองและประทานความเจริญแก่ชีวิตคู่หลังการสมรสจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคติชนคุตบะฮ์นี้เป็นสิ่งสำคัญที่ชาวบ้านวังสาเรงจะตั้งใจรับฟังอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่บ่าวสาว

และญาติฝั่งที่จะต้องออกรถไปอยู่อาศัยร่วมกัน เนื่องจากในอนาคตหากคู่บ่าวสาวฝ่ายใดมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือมีเหตุทะเลาะวิวาทกัน ผู้ปกครองจะนำคำกล่าวคุตบะฮ์นี้มาย้ำเตือนและให้สติในการครองเรือน เนื่องจากเป็นคติชนที่เป็นเงื่อนไขเป็นคติชนที่มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนสำหรับการกำหนดพฤติกรรมของคู่บ่าวสาวตั้งแต่ก่อนออกรถนั่นเอง

2.1.5 การสร้างความเป็นสิริมงคล

คติชนการอัญเชิญ “กูรอ” หรือการอัญเชิญโองการจากคัมภีร์อัลกุรอาน ทั้งในช่วงเริ่มพิธีสมรสและระหว่างพิธีสมรส ชาวบันนังสาร์นิยมให้ “กูรี” หรือผู้ที่มีความสามารถในการอ่านทำนองอัลกุรอานได้ถูกต้องตามอักขระวิธีอาหรับและมีน้ำเสียงไพเราะ อ่านโองการต่าง ๆ จากคัมภีร์อัลกุรอาน ในอดีตจะเริ่มอ่านช่วงต้นพิธีสมรสโดยใช้เครื่องกระจายเสียงของชุมชน และอ่านเรื่อยไปจนกระทั่งเริ่มการมาแก้ปูโละ โดยจะมีกูรีหลายคนสลับกันอ่านโองการต่าง ๆ ปัจจุบันมักปรากฏเฉพาะช่วงเริ่มต้นของพิธีสมรสเท่านั้น การอ่านกุรอานนี้มีหน้าที่ชัดเจนคือสร้างความเป็นมงคลเนื่องจากเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานเป็นวจนะของอัลลอฮ์ซึ่งเปี่ยมไปด้วยสัจธรรมและความเป็นมงคล ชาวบันนังสาร์เชื่อมั่นว่าเมื่อปรากฏวจนะของอัลลอฮ์ย่อมมีความดีงาม ความเป็นสิริมงคลเกิดขึ้น และเมื่อตั้งใจใคร่ครวญ พิจารณาความหมายของเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานอย่างตั้งใจแล้ว จะได้ผลบุญและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เกิดเป็นสิริมงคล ด้วยหน้าที่ชัดเจนนี้คติชนการอัญเชิญกูรอจึงปรากฏในกิจกรรมอื่น ๆ ของชาวบันนังสาร์ เช่น การขึ้นบ้านใหม่ การเปิดกิจการร้านค้า พิธีเข้าสู่หนัด เป็นต้น

2.1.6 การสร้างความเป็นบันเทิงใจ

คติชน “บาตีเก” ในคืนหลังพิธีสมรส เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวบันนังสาร์ มีเครื่องดนตรีประกอบ ได้แก่ บานอ (กลอง) มีนักร้องทำหน้าที่ขับร้องลำนำและบทเพลง ตัวยบาทาตีเกมีเนื้อหาเป็นมุขตลก วิถีชีวิตพื้นบ้าน นิทานสั้น ๆ อาจมีการปฏิพากย์โต้ตอบระหว่างชายหญิงในเชิงหยอกล้อ บาตีเกมีหน้าที่ชัดเจนในการสร้างความบันเทิงหยอเย้ยสำหรับคณะเจ้าภาพญาติ เพื่อนบ้าน หลังจากช่วยกันจัดพิธีสมรสมาอย่างเหน็ดเหนื่อย อย่างไรก็ตามบาตีเกเป็นคติชนตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบันนังสาร์ที่บางส่วนขัดต่อแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ เนื่องจากศาสนาอิสลามไม่อนุมัติเสียงดนตรีและเพลงพื้นบ้านตลอดจนเนื้อหาหยอกล้อเชิงขำขัน หรือมุขตลกเกี่ยวกับเพศ เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม และก่อให้เกิดบาปตามทัศนะของศาสนาอิสลามได้ ปัจจุบันชาวบันนังสาร์เปลี่ยนบาตีเกเป็นการขับร้องอนาฮีด ซึ่งเป็นการขับร้องบทเพลงที่เกี่ยวกับความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ การทำความดีในศาสนาอิสลาม เช่น การเป็นเพื่อนบ้านที่ดี การเป็นลูกที่ดีของบิดามารดา การรณรงค์ให้ละหมาดตรงเวลา การส่งเสริมการช่วยเหลือกัน การรักเครือญาติ เป็นต้น โดยใช้เครื่องกำกับจังหวะเพียงบานอ (กลอง) และอาเนาะบานอ (กลองเล็ก) ทั้งนี้คติชนดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ และยังคงทำหน้าที่ชัดเจนในการผ่อนคลายชำระจิตใจผู้เข้าร่วมการละเล่นนี้ นอกจากนี้ยังมีการตีม้าซาระหว่างรับฟังอนาฮีดอีกด้วย

2.2 หน้าที่แอบแฝง

หน้าที่แอบแฝง (latent function) ได้แก่ คติชนในพิธีสมรสที่มีหน้าที่แอบแฝง หน้าที่นี้ไม่ได้กล่าวผ่านถ้อยคำหรือพฤติกรรมโดยตรง ไม่ใช่หน้าที่ของคติชนที่รับรู้โดยทั่วไปแต่จะพิสูจน์ได้จากผลของคติชนนั้น ๆ (Merton, 1957) กล่าวคือกลุ่มชาวบันนังสาร์ได้สร้างคติชนเหล่านั้นด้วยวัตถุประสงค์โดยตรงตามหน้าที่ชัดเจน แต่ก็ยังมีหน้าที่อื่นที่แอบแฝงมาพร้อม ๆ กัน ซึ่งไม่เป็นที่รับรู้ในชุมชน แต่จะตระหนักหรือรับรู้ถึงหน้าที่เหล่านั้นเมื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคติชน ได้สัมผัส ได้รับความรู้ ประทานใช้ประโยชน์ หรือภายหลังจากคติชนเหล่านั้นสนองหน้าที่แอบแฝงสำเร็จแล้ว จากการศึกษาพบว่าคติชนในพิธีสมรสของชาวบันนังสาร์มีหน้าที่แอบแฝง 3 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 การสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคี

คติชนการอัญเชิญ “กูรอ” หรือการอัญเชิญโองการจากคัมภีร์อัลกุรอาน นอกจากจะมีหน้าที่ชัดเจนคือสร้างความเป็นสิริมงคลดังได้กล่าวไปแล้ว จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมมาอย่างยาวนานในฐานะสมาชิกของชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักว่าคติชนนี้ยังมีหน้าที่แอบแฝงในการสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคี ในพิธีหรืองานอื่น ๆ ที่ไม่ได้อัญเชิญกูรอนอกจากผู้เข้าร่วมจะพูดคุยกันเสียงดังแล้ว ยังมีการลุก นั่ง เดิน หรือใช้ิริยาบทที่ไม่สามัคคี เกิดความสับสนวุ่นวาย แต่ในพิธีสมรสที่อัญเชิญกูรอ

จะมีบรรยากาศแห่งการสำรวมเกิดขึ้นเสมอ แม้การสนทนา กิน ดื่ม ก็เป็นไปอย่างสำรวม ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในพิธี ทั้งนี้เนื่องจากชาวมุสลิมในบันนังสาร์ผ่านการเรียนศาสนาภาคบังคับและภาคสมัครใจ มีความรู้และเข้าใจว่าเนื้อความในคัมภีร์อัลกุรอานเป็นวามะของอัลลอฮ์ซึ่งเมื่อได้สดับรับฟังจะต้องสำรวมเพื่อแสดงออกถึงการเคารพต่ออัลลอฮ์ นอกจากนี้กอรีที่ทำหน้าที่อัญเชิญกูรอแม่มักมีเสียงที่ไพเราะ ทำให้ผู้ฟังเกิดความจดจ่ออยู่กับเสียงของกอรี บรรยากาศในพิธีขณะนั้นจึงเปี่ยมไปด้วยความสำรวม

2.2.2 การสลายความขัดแย้ง

คติชน “มาแลลือแบ” นอกจากจะมีหน้าที่ขัดแย้งในการรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงานและระดมความคิดแล้ว ยังเป็นคติชนที่สลายความขัดแย้งระหว่างญาติหรือเพื่อนบ้านที่มีความขัดแย้งบาดหมางกันมาก่อน กล่าวคือไม่ว่าบุคคลหนึ่งจะมีความขัดแย้งบาดหมาง หรือไม่ลงรอยกับเจ้าภาพในพิธีสมรสอย่างไรก็ตามหากเป็นบุคคลที่บูรณาการความสัมพันธ์ตามเอกภาพเชิงหน้าที่ดังที่กล่าวไปในข้อที่ 1 ก็จำเป็นจะต้องเข้าร่วมมาแลลือแบเพื่อหวังผลบุญและการตอบแทนจากอัลลอฮ์ ในการร่วมคติชนมาแลลือแบนั้นก็ต้องดำเนินกิจกรรมที่มีความใกล้ชิด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับประทานอาหารหรือดื่มชาด้วยกันเป็นเวลาหลายคืน ระยะเวลาดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ มีเจตคติที่ดีต่อกัน เป็นปัจจัยสำคัญในการสลายความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนบันนังสาร์ ผู้วิจัยพบว่าชาบบันนังสาร์จำนวนมากที่กลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันภายหลังร่วมมาแลลือแบในพิธีสมรส จึงกล่าวได้ว่าคติชนนี้มีหน้าที่แอบแฝงในการสลายความขัดแย้งของคนในชุมชนบันนังสาร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 การแสดงความสามารถและความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น

คติชนในพิธีสมรสของชุมชนบันนังสาร์จำนวนมากเป็นพื้นที่สำหรับแสดงความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมท้องถิ่นแขนงต่าง ๆ นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในองค์ความรู้และท้องถิ่นของตน เช่น คติชน “บลาเราะห์” ญาติฝ่ายเจ้าสาวจะจัดสิ่งของในขันหมากโดยประดิษฐ์เป็นรูปทรงที่สวยงาม ประณีต มีสีสันสดใส เช่น ซายาเตอะห์หรือซายาตะฮ์ เป็นผ้าปูละหมาด ชาวบ้านจะนำมาพับเป็นรูปนก ตันไม้ หรือมัสยิดตามจินตนาการและความสามารถของตน ขนมหันบ้านจะใส่ในชะลอม เครื่องสานหรือภาชนะที่จัดทำขึ้นเป็นพิเศษ ผลไม้สดจะแกะสลักหรือจัดวางอย่างสวยงาม ผลงานในบลาเราะห์จึงไม่เพียงมีบทบาทชัดเจนในการรวมกำลังคนสำหรับการจัดเตรียมสิ่งของ แต่ความสวยงามและประณีตจากทักษะเฉพาะตัวยังมีบทบาทในการแสดงความสามารถและความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่นอีกด้วย เช่นเดียวกับกับคติชน “มาแกบูโละ” ที่ฝ่ายปรุงอาหารจะเลือกใช้วัตถุดิบเครื่องปรุงอย่างดี อาหารบางอย่างเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องใช้ทักษะฝีมือในการเตรียมและปรุงเป็นพิเศษ เช่น อาจาตที่ทำจากยอดมะพร้าว ซึ่งชาบบันนังสาร์สามารถปรุงรสให้มีรสชาติเปรี้ยวหวานกลมกล่อม การทำ “ตาแป” หรือขนมหวานพื้นบ้านที่มีรสสัมผัสพิเศษ อาหารคาวที่ใช้เครื่องเทศจำนวนมากทำให้มีกลิ่นหอม เหล่านี้เป็นคติชนที่มีบทบาทหน้าที่แอบแฝงในการแสดงความสามารถและความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่นทั้งสิ้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคติชนในพิธีสมรสของชาบบันนังสาร์มีความเป็นสากลเชิงหน้าที่ ทั้งหน้าที่ขัดแย้ง ได้แก่ การรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงานและระดมความคิด การแจ้งและยืนยันสถานะภาพของคู่บ่าวสาว การระดมทุนช่วยเหลือเจ้าภาพ การกำหนดพฤติกรรมของคู่บ่าวสาว การสร้างความเป็นสิริมงคล การสร้างความบันเทิงใจ และหน้าที่แอบแฝง ได้แก่ การสร้างบรรยากาศแห่งความสำรวม การสลายความขัดแย้ง การแสดงความสามารถและความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น หน้าที่เหล่านี้ก่อให้เกิดผลเชิงบวกต่อบูรณาการของระบบสังคมในชุมชนบันนังสาร์ โดยคติชนเหล่านี้ได้ทำหน้าที่สร้างประโยชน์ในมิติที่หลากหลายต่อระบบสังคมโดยรวมและระดับปัจเจก ประโยชน์เหล่านี้เป็นลักษณะสากลเชิงหน้าที่เนื่องจากมีคุณค่าสอดคล้องกับค่านิยมในชุมชน ได้รับการยอมรับจากสมาชิกส่วนใหญ่ ทั้งตามคติความเชื่อท้องถิ่นและคติความเชื่อตามสังคมมุสลิมสมัยใหม่ คติชนเหล่านี้จึงถูกสืบทอดต่อมา เป็นส่วนสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อย และธำรงสังคมบันนังสาร์ให้เข้มแข็ง

3. การทดแทนเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาบบันนังสาร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคติชนในพิธีสมรสมีระบบการเสนอตัวเลือกเชิงหน้าที่ (functional alternatives of functional equivalents) คติชนในฐานะระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการกันอยู่ในชุมชนบันนังสาร์ ซึ่งเป็นระบบองค์การใหญ่ เมื่อมีปัจจัยต่าง ๆ ตามพลวัตเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ที่ปฏิเสธไสยศาสตร์และความเชื่อโชค

ลงตามคติความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม รวมถึงวิถีชีวิตปัจจุบันที่วิทยาการ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ พัฒนาเจริญก้าวหน้ามากขึ้น คติชนหนึ่งจึงอาจถูกนำเสนอเพื่อทดแทนอีกคติชนหนึ่ง หรือองค์ประกอบย่อยในคติชนหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีหน้าที่ทางสังคม (functional item) อาจถูกทดแทนด้วยองค์ประกอบย่อยอื่น ทั้งนี้เพื่อให้โครงสร้างทางสังคมของบันนังสारेงยังคงยืนหยัดอยู่ได้ โดยคงเอกภาพและความเป็นสากลเชิงหน้าที่เอาไว้ (Merton, 1957) การทดแทนเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธีสมรสของชาวบันนังสारेงปรากฏดังนี้

3.1 การทดแทนเชิงหน้าที่ตามแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่

การเกิดแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่นั้นได้สร้างแรงกระตุ้นให้กับสมาชิกฝ่ายอนุรักษ์นิยมในชุมชนบันนังสारेง และชุมชนมุสลิมต่าง ๆ ในประเทศไทย ในกรุงเทพมหานครแนวคิดนี้ถูกเรียกว่า “คณะใหม่” และกลุ่มอนุรักษ์นิยมถูกเรียกว่า “คณะเก่า” ซึ่งสองกลุ่มนี้มีแนวคิดและวิถีปฏิบัติบางประการที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มอนุรักษ์นิยมหรือคณะเก่าที่ยืนยันจะยึดมั่นแนวปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมในชุมชนหรือความเชื่อประจำกลุ่มชาติพันธุ์ สำหรับชุมชนบันนังสारेงนั้นไม่ได้แบ่งแยกกลุ่มตามความเชื่อเหล่านี้ แต่ใช้การทดแทนเชิงหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคติชนของพิธีสมรส การทดแทนเชิงหน้าที่ตามแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ เช่น

คติชน “ปูโละสมางัต” หรือ “ปูโละสมางะ” คติชนนี้แต่เดิมเป็นพิธีกรรมหนึ่งในการสมรส ซึ่งเป็นคติความเชื่อมลายูท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาในชุมชนบันนังสारेง โดยจะมีโต๊ะบอมหรือผู้เชี่ยวชาญความเชื่อพื้นบ้าน ใช้ปูโละ (ข้าวเหนียว) ที่เตรียมไว้เพื่อพยากรณ์อนาคตของคู่บ่าวสาว โดยพิจารณาจากกลิ่น สีและรสชาติของข้าวเหนียว คติความเชื่อนี้ถูกคัดค้านจากผู้นำทางศาสนารุ่นใหม่ ที่ถือคติสังคมมุสลิมสมัยใหม่ โดยกล่าวว่าการทำงานอนาคตเป็น “คิรอะฮะ” เป็นสิ่งมลายูที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม ดังปรากฏข้อความในอัลกุรอาน ความว่า “และไม่ใช้คำกล่าวของนักพยากรณ์ ส่วนน้อยเท่านั้นที่พวกเจ้าใคร่ครวญ” (Arab Alumni Association, 1999 : 1556)

Figure 2 Sticky Rice in the Pulo Samangat Ceremony: Pulo
(Source: Charoenrad, 2024)

อย่างไรก็ตามชาวบันนังสारेงไม่ได้ยกเลิกคติชนปูโละสมางัต และไม่ได้แบ่งกลุ่มการปฏิบัติออกเป็นหลายแนวทาง แต่ใช้การทดแทนเชิงหน้าที่ โดยยังคงมีคติชนปูโละสมางัตแต่เปลี่ยนจากการพยากรณ์ดวงชะตาเป็นการบ่อนข้าวเหนียวแก่คู่บ่าวสาว โดยมีโต๊ะบอมซึ่งเป็นตัวแทนคติความเชื่อดั้งเดิมเข้าร่วมด้วย การบ่อนปูโละสมางัตนี้เป็นสัญลักษณ์และคติเตือนใจให้ระลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ที่ประทานริซกี (ปัจจัยยังชีพ) แก่มนุษย์ ทั้งยังดลบันดาลให้บันนังสारेงเป็นพื้นที่แห่งความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมตลอดทั้งปี (B, Interview, 2024)

ปูโละสมางัตจึงยังคงโครงสร้างคติชนในพิธีสมรสอยู่ โดยใช้การทดแทนเชิงหน้าที่การบ่อนปูโละแทนการพยากรณ์ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในการสร้างความเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาวเช่นเดิม การทดแทนเชิงหน้าที่นี้ทำให้คติชนปูโละสมางัตและกลุ่มโต๊ะบอมยังคงอยู่ในระบบสังคมบันนังสारेง และยังมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนสังคมตามแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่

3.2 การทดแทนเชิงหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวบ้านนังสาเรงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การประกอบอาชีพที่สมาชิกบางส่วนทำงานธุรการในตัวเมือง หรือเป็นพนักงานในห้างสรรพสินค้า คงมีเฉพาะผู้สูงอายุและวัยกลางคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก หรือความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีเครื่องมือ อุปกรณ์สำหรับใช้สอยในชีวิตประจำวันทันสมัย สะดวกสบายมากขึ้น (Merton, 1957) เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คติชนในพิธีสมรสบางส่วนถูกทดแทนเชิงหน้าที่ด้วยสิ่งอื่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันมากกว่า เช่น

คติชน “ตือปองการะ” หรือภูมิปัญญาการทำขนมงานแต่ง เป็นขนมท้องถิ่นโบราณของบ้านนังสาเรง ทำจากแป้งข้าวเจ้าผสมแป้งสาคุนวดผสมน้ำตาลบีบให้เป็นเส้นเล็ก ๆ จากนั้นนำไปทำให้เป็นแพทบก้นหลายชั้นและนำไปทอด ตือปองการะนี้มีขั้นตอนยุ่งยากโดยเฉพาะสีแดงตามธรรมชาติที่ได้จากการสกัดจากพืช การขูดแป้งจากต้นสาคุ การนวดแป้ง การทอด ซึ่งใน 1 วันจะต้องใช้สมาชิกร่วมกันทำตือปองการะจำนวนมากจึงจะเพียงพอใช้สำหรับพิธีสมรส ตือปองการะเป็นคติชนที่มีความหมายสื่อถึงความเหนียวแน่นของเครือญาติทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว เส้นแป้งเล็ก ๆ ที่ซ้อนทับไปมาจนกลายเป็นชั้นขนมสื่อถึงความสามัคคีกลมเกลียว ช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน สีแดงและรสหวานสื่อถึงความสุข ความสดใสของชีวิตหลังสมรส

Figure 3 Desserts for Wedding Ceremonies: Tupongkara

(Source: Charoenrad, 2024)

ปัจจุบันตือปองการะนี้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอันเร่งรีบของผู้คนในบ้านนังสาเรง เนื่องจากสมาชิกที่สามารถอยู่เตรียมตือปองการะได้นั้นจะมีเพียงชาวบ้านวัยชราที่ไม่ได้ทำงานประจำ จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านใช้การทดแทนเชิงหน้าที่ โดยใช้ขนมสำเร็จรูปที่มีสีแดง มีรสหวาน และมีชั้นหนา เพื่อสื่อถึงความหมายเดิมอันเป็นสัญลักษณ์ของตือปองการะ เช่น ขนมชั้น วุ้นลอดช่อง วุ้นสลิ้ม แป้งโดนัท เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะจัดเตรียมได้สะดวกด้วยการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยในปัจจุบันแล้ว ยังประหยัดเวลาและแรงงาน โดยยังคงหน้าที่ในระบบโครงสร้างทางสังคมไว้ได้เช่นเดิม

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

ผลการวิเคราะห์คติชนในพิธีสมรสชาวมุสลิมชุมชนบ้านนังสาเรงซึ่งเป็นระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่โดยใช้แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ พบว่า ชุมชนบ้านนังสาเรงเป็นระบบสังคมซึ่งประกอบด้วยคติชนในพิธีสมรสเป็นส่วนประกอบย่อย ๆ คติชนเหล่านี้ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอัลลอฮ์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติของสมาชิกในชุมชน และความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน จนเกิดเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ซึ่งธำรงระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่เอาไว้อย่างมีเสถียรภาพ ความสัมพันธ์ที่ปรากฏมีลักษณะเด่นอย่างเห็นได้ชัดคือการบูรณาการร่วมกันอย่างสันติแม้จะมีความแตกต่างระหว่างความเชื่อตามวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม กับแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ เอกภาพเชิงหน้าที่ของคติชนในพิธี

สมรสของชุมชนบันนังสาเรงจึงเป็นแม่แบบและแนวทางในการจัดการความสัมพันธ์อย่างสมดุลของสังคมมุสลิมสมัยใหม่ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Charoenrad (2024 : 16) ที่พบว่าคติชนตำนาน “เปาะยานี” เป็นกลไกสำคัญในการออกแบบโครงสร้างทางสังคมแบบใหม่ โดยใช้กลวิธีเสริมสร้างสันติภาพจากการให้พื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมเปาะยานีที่มีความแตกต่างได้มีบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างสมดุล ภายใต้บรรยากาศที่ทำให้เกียรติและเคารพกันและกัน ทำให้สมาชิกในระบบสังคมนั้นมีตัวตนและความภาคภูมิใจ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าคติชนของแต่ละสังคม จะเป็นสิ่งสำคัญในการอธิบายระดับความสัมพันธ์ในระบบโครงสร้างของสังคมนั้นว่า จะต้องบูรณาการความสัมพันธ์ในลักษณะใด มีความเข้มข้นระดับใด และเป็นไปในทิศทางใด จึงจะเพียงพอให้เกิดเอกภาพเชิงหน้าที่สำหรับธำรงสังคมนั้นให้คงอยู่

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าคติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรงมีความเป็นสากลเชิงหน้าที่ หน้าที่เหล่านี้ปรากฏทั้งหน้าที่ขัดแย้งหน้าที่ขัดแย้ง ได้แก่ การรวมกำลังคนเพื่อใช้แรงงานและระดมความคิด การแจ้งและยืนยันสถานะภาพของคู่บ่าวสาว การระดมทุนช่วยเหลือเจ้าภาพ การกำหนดพฤติกรรมของคู่บ่าวสาว การสร้างความเป็นสิริมงคลการสร้างความเป็นสิริมงคล และหน้าที่แอบแฝง ได้แก่ การสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคี การคลายความขัดแย้ง การแสดงความสามารถและความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะความเป็นสากลที่ให้ผลเชิงบวกต่อระบบสังคมบันนังสาเรง และมุสลิมสมัยใหม่ กล่าวคือผลบวกต่อระบบสังคมบันนังสาเรง ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความสมัครสมานสามัคคี การดำเนินพิธีสมรสในชุมชนสำเร็จลุล่วงไปได้ สังคมมีความมั่นคงและสันติ ผลเชิงบวกต่อระบบสังคมมุสลิมสมัยใหม่คือ คติชนเหล่านี้สามารถพัฒนาให้บันนังสาเรงเป็นสังคมมุสลิมสมัยใหม่ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลามได้อย่างราบรื่น มีความทันสมัยสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในจังหวัดยะลาปัจจุบัน ผลการศึกษานี้เป็นไปตามแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมของกลุ่มนักสังคมวิทยาคลาสสิก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Merton (1957) ที่เสนอแนวความคิดว่าหน้าที่ของสิ่งทางสังคม (social item) ที่มีลักษณะความเป็นสากลเชิงหน้าที่ต่อระบบสังคม ขบเคลื่อนให้สังคมเจริญงอกงามได้ จะมีหน้าที่อันก่อให้เกิดผลเชิงบวกหรือคุณประโยชน์ต่อบูรณาการของระบบสังคม ผลการศึกษานี้จึงเป็นต้นแบบสำหรับการประยุกต์ใช้ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ของคติชนเพื่อพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์และเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาสะท้อนว่า คติชนในพิธีสมรสของชาวนันังสาเรงมีการทดแทนเชิงหน้าที่ 2 ลักษณะ ได้แก่ การทดแทนเชิงหน้าที่ตามแนวคิดสังคมมุสลิมสมัยใหม่ และการทดแทนเชิงหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการทดแทนเชิงหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันนั้นอาจทำให้คติชนบางประเภทสูญหายไป เช่น ตีปองการะ ที่ถูกทดแทนด้วยขนมสมัยใหม่ที่มีจำหน่ายทั่วไปในจังหวัดยะลา ตีปองการะจึงมีแนวโน้มที่จะสูญหายไปจากชุมชนบันนังสาเรง ลักษณะเช่นนี้นอกจากสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากผลการศึกษาวิจัยร่วมกับการสำรวจคติชนตีปองการะในพื้นที่วิจัยแล้ว ยังเป็นแนวโน้มที่สอดคล้องกับแนวคิดหน้าที่นิยมของ Merton (1957) ว่า สิ่งทางสังคมที่กลายเป็นไม่มีหน้าที่หรือถูกแทนหน้าที่เดิมด้วยสิ่งอื่น (Dysfunctional) จะค่อย ๆ เลือนหายไปจากระบบโครงสร้างสังคมนั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการสืบสานและเผยแพร่คติชนตีปองการะ โดยบันทึกไว้เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชนบันนังสาเรงก่อนที่จะสูญหายไป ในที่สุดผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปขยายผลใช้ประโยชน์ได้จริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมมุสลิมสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะการศึกษา (Research Recommendations)

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นหน้าที่สากลของสังคมมุสลิมสมัยใหม่ (the universal functional structure of modern muslim society) ซึ่งสามารถนำกระบวนการและรูปแบบจากเอกภาพเชิงหน้าที่ ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ และการทดแทนเชิงหน้าที่จากผลการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมที่มีความแตกต่างอย่างสันติ ผลการวิจัยยังสามารถใช้เป็นแนวทางจัดทำสื่อเผยแพร่ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์กรส่วนท้องถิ่น เช่น กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลบันนังสาเรง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรมีการศึกษาวิเคราะห์คติชนเชิงโครงสร้างหน้าที่ในระบบสังคมอื่น ๆ โดยพิจารณาจัดทำระบบฐานข้อมูลคติชนที่ทดแทนเชิงหน้าที่ควบคู่กันไปด้วย

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- A. (2024, February 13). *Interview*. Bannang Sareng Village Head Office.
- Arab Alumni Association. (1999). *The Holy Quran with Translation into Thai*. Medina: King Fahd Center For printing the Quran. (In Thai)
- B. (2024, April 1). *Interview*. Bannang Sareng Village Head Office.
- Bannangsareng Subdistrict Administrative Organization. (2022). *Register of Local Wisdom of the Bannang Sareng Subdistrict Administrative Organization*. Yala: Photocopied documents. (In Thai)
- Bronislaw, M. (1963). *Sex, Culture, and Myth*. London: Rupert Hart - Davis.
- Charoenrad, W. (2019). *Theory and Methods of Studying Folklore*. 2nd ed. Nonthaburi: Nation High 1954. (In Thai)
- Charoenrad, W. (2024). "Poh Yani" Yala Myth: The Role of Folklore to Local Peace. *Ramkhamhaeng University Journal Humanities Edition*. 43(1), 1-22. (In Thai)
- Izzat, A. (1998). Ustaz Dr. Jihad Muhammad, A Powerful Dialogue Towards Unity. *Ad-Da'wah*. 1(7), 10-16.
- Merton, R.K. (1957). *Social Theory and Social Structure*. Glencoe: The Free Press.
- Parsons, T. (1961). *An Outline of the Social System, Theories of Society Vol. 1*. Glencoe: The Free Press.